

Madaniy meros obyektlari davlat kadastrining raqamli xaritasini tuzish

Sattorov Shahzod Yarashovich

TIQXMMI MTU Buxoro tabiiy resurslarni boshqarish instituti
Yer resurslaridan foydalanish va davlat kadastrlari kafedrası dotsent v.b.

Jo'raqulov Fazliddin Faxriddinovich

“TIQXMMI”MTU Buxoro tabiiy resurslarni boshqarish instituti talabasi

Annotatsiya: Bu maqolada "Madaniy meros obyektlari davlat kadastrining raqamli xaritasini tuzish" mavzusi ko'rib chiqilgan. Maqola davlat kadastrining obyektlarini tashkil etish va ularning joylashuvi, kadastr raqami va boshqa ma'lumotlarini o'z ichiga oladi. Davlat kadastrining raqamli xaritasini tuzishning asosiy qadamlari va bu jarayonda qo'llaniladigan metodlar to'g'risida tushuncha berilgan.

Kalit so'zi: Madaniy Meros Xarita

Davlat kadastrida respublika hududidagi barcha madaniy meros obyektlari to'g'risidagi malumotlar mavjud bo'ladi. Hisobga olish va baholash axboroti birgalikda madaniy meros obyektlari bo'yicha kadastr axborotini tashkil etadi, ushbu axborot alifboli-raqamli (matnli, jadvallar, vedomostlar) va chiziqli (rejalar, sxemalar, kesimlar va oichamlar) shakllarda qog'ozda, magnit va boshqa manbalarda taqdim etiladi.

Davlat kadastrida madaniy meros obyektlarining joylashishi haqidagi ma'lumotlarni; madaniy meros obyektlarining miqdoriy va sifat tavsiflari hisobini; miqdoriy va qiymat jihatidan hisobini o'z ichiga oladi.

Kadastr tartib raqamini; nomini, joylashgan joyini; tipologik tegishlilikini, sana qo'yishni; mulkdor, egasi, foydalanuvchi yoki ijaraga oluvchi yuridik yoki jismoniy shaxsning nomi va uning manzilini; madaniy meros obyektining idoraviy mansubligini,

madaniy meros obyektining maqsadli vazifasini; tarixiy maumotlarni; madaniy meros obyektining dastlabki qiyofasini o'zgartirgan qayta qurish va yo'qotishlarni; ta'mirlash ishlarini (umumiy tavsif, qiymati, vaqti, muallif, hujjatlar saqlanadigan joy); binoga, inshootga, yer uchastkasiga boigan huquqlar davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi to'g'risidagi maum otlarni; muhofaza zonalarini va qurilishni tartibga solish zonalarini chegaralari (tasdiqlovchi hujjatga asoslangan holdagi reja, qisqacha tavsif)ni o'z ichiga oladi. Quyidagilar: arxeologiya yodgorliklari uchun: sana qo'yish, qidirish va qazish ishlari kim tomonidan va qachon bajarilganligi, topilgan materiallarning saqlanish joyi; tarix yodgorliklari uchun: paydo bo'lish tarixi, obyekt yodgorlik ahamiyatiga ega ekanligi bilan bog'liq voqealar va shaxslarning qisqacha tavsifi; arxitektura va maum onumental san'at yodgorliklari uchun: muallif, quruvchi, buyurtmachi, qurilgan sanasi tarixiy maum otlar hisoblanadi. Madaniy meros obyektini tavsifi: nomi; tipologik mansubligi; manzili; zamonaviy foydalanilishi; tarixiy maumotlar; yodgorlikning dastlabki qiyofasini o'zgartirgan qayta qurishlar va yo'qotishlar; ilmiy-tarixiy va badiiy ahamiyati; asosiy bibliografiya, a'xiv manbalari, ikonografik material; texnik holati; muhofaza qilish tizimi; muhofaza qilish toifasi; muhofaza qilishga qabul qilinganligi to'g'risidagi hujjatning sanasi va tartib raqami; muhofaza zonasi chegaralari; balans bo'yicha mansubligi; muhofaza hujjatining sanasi va tartib raqami (majburiyatlar); arxeologiya yodgorligi uchun: sanasi, eng muhim topilmalar ro'yxati va tavsifi; tarix yodgorliklari uchun: sanasi, marmar lavhada matnlar mavjudligi va o'rnatilgan vaqti; arxitektura yodgorliklari uchun: sanasi, reja lashtirilishi, kompozitsion-makon tuzilmasi va konstruksiyalarning o'ziga xosligi, fasad va interyerlar bezagi xususiyati, rangtasvir, haykaltaroshlik, amaliy san'at mavjudligi, qurilish materiallari, asosiy o'ichamlari; monumental san'at yodgorliklari uchun: muallifi va sanasi, kompozitsion yechimi xususiyatlari, matnlar, material, texnika, hajmi; madaniy meros obyektining ijtimoiy, ilmiy-tarixiy va badiiy ahamiyatiga umumiy baho berishdan iborat boiadi.

Raqamli xaritalar tuzish ham eng samarali ma'lumotlar to'plamidir. Lekin bunday xarita tuzish ancha ko'p mablag' talab qiladi. Kadastrni eng zamonaviy usullarda tuzish, uni avtomatlashtirish murakkab va juda ko'p mehnatni, eng muhimi katta mablag'ni talab qilishini unutmaslik kerak. Shunga qaramasdan, agar kadastr tizimi tashkil qilinadigan boisa, u zamonaviy talablarga javob beradigan qilib tuzilishi zarur. Buning uchun bu borada ilmiy-tadqiqot ishlarini rivojlantirish kerakligini unutmaslik kerak.

Madaniy meros obyektlari soni ularning amaldagi holati va foydalanilishiga ko'ra hisobga olinadi. Madaniy meros obyektlarining sifatga doir tavsifmi hisobga olish: sana qo'yishni; texnik holatni; arxitektura bezagini; badiiy naqshlarni o'z ichiga oladi. Texnik holat quyidagi tasniflash bo'yicha baholanadi: yaxshi, o'rta, yomon, avariya holatida. Muhofaza tizimi muhofaza toifasini (respublika ahamiyatiga, mahalliy ahamiyatga egaligi), muhofaza uchun qabul qilinishi to'g'risidagi hujjatning sanasi va tartib raqamini o'z ichiga oladi.

Davlat kadastr kadastr axborotining uzluksiz yangilanishini ta'minlovchi asosiy va joriy turlarni o'z ichiga oladi. Davlat kadastrining asosiy turini yuritishda madaniy meros obyektlari barcha turlarining birlamchi hisobi amalga oshiriladi, ularning soni ko'rsatiladi va naturada yer uchastkalari chegaralari beigilanadi (yer uchastkalarini ro'yxatdan o'tkazish m aium otlari asosida). Joriy turda kadastrga kadastming asosiy turi o'tkazilgandan keyin madaniy meros obyekti bo'yicha ro'y bergan barcha o'zgartirishlar kiritiladi. Madaniy meros obyektiga kadastr hujjatlari: madaniy meros obyektiga mulkchilik huquqini va boshqa huquqlarni tasdiqlovchi hujjatlardan; madaniy meros obyekti kadastr ishidan; kadastr xaritasi (reja)dan; kadastr daftaridan; madaniy meros obyektining holati to'g'risidagi hisobotdan iborat bo'ladi. M adaniy meros obyekti kadastr ishi kadastr obyektiga huquqlarni shakllantirish, hisobga olish va keyinchalik davlat ro'yxatidan o'tkazish uchun zarur bo'lgan pasport, hujjatlar, materiallar va kadastr suratga olish hujjatlari, texnik xatlash va pasportlashtirish, maxsus tekshirish va qidiruvlar, kadastr obyektining sifat va qiymat bahosidan iborat bo'ladi. Madaniy meros obyektining kadastr xaritasi (rejasi) kadastr

obyektlarining joylashgan joyini, ularning chegaralarini, muhofaza zonalarini, baholash, miqdoriy va sifat tavsiflarini aks ettiruvchi chiziqli hujjat hisoblanadi hamda qog'ozda, magnit va boshqa manbalarda tuziladi. Kadastr daftari madaniy merosning kadastr obyektlarini ro'yxatdan o'tkazish va hisobga olishning asosiy hujjati hisoblanadi hamda unda ularning jugrofiy joylashishi, huquqiy ma'qom i, miqdoriy va sifat tavsiflari va baholash haqidagi ma'lumotlar mavjud bo'ladi.

"Madaniy meros obyektlari davlat kadastrining raqamli xaritasini tuzish" deb nomlangan loyihaning maqsadi, davlat kadastriyasi orqali madaniy meros obyektlarining ma'lumotlari yig'ilgan katalogini tuzish va bu ma'lumotlarni raqamli xarita shaklida namoyish etishni tashkil etishdir. Bu loyiha orqali amaliy qadam qilib, davlatdagi madaniy meros obyektlarining, misol uchun, tarixiy, madaniy, madaniy-bayroqiy yoki madaniy-tarixiy qadimiyatlarini, arxeologik joylarni, bayroqiy joylarni, milliy madaniyatimizga bag'ishlangan obyektlarni va boshqa ko'plab asar va obyektlarni yig'ilgan katalog tuziladi.

Loyiha ichida quyidagi asosiy qadam va harakatlar amalga oshiriladi:

1. Tadbirkorlar bilan muloqot va hamkorlik: Madaniy meros obyektlarining ma'lumotlarini yig'ish uchun muayyan tadbirkorlar bilan muloqot va hamkorlikni tashkil etish.
2. Ma'lumotlarni yig'ish: Obyektlar haqida ma'lumotlarni (nomi, joylashuvi, tarixi, xususiyatlari va hokazo) yig'ish.
3. Ma'lumotlar bazasini yaratish: Yig'ilgan ma'lumotlarni avtomatlashtirilgan ma'lumot bazasida saqlash.
4. Raqamli xaritaning tuzilishi: Ma'lumotlarni asosida raqamli xarita tuzilishi. Bu xarita davlatning geodeziy va kartografiya tarkibiy tashkilotlarining yordamida tuziladi.
5. Xaritani namoyish va taqdim etish: Tuzilgan raqamli xaritaning qo'shimcha ma'lumotlar bilan taqdim etilishi va doimiy ravishda yangilanishi.
6. Tarkibiy tarkibiy tashkilotlar bilan hamkorlik: Geodeziy va kartografiya tarkibiy tashkilotlari bilan hamkorlik qilish, xaritaning sifatini yuksaltirish va yangilash uchun texnik va metodik yordam berish.

7. Keng obros la yuksalish: Loyihani kengaytirish va boshqa hududlarga keng obros la yuksaltish.

Loyiha yakunida, madaniy meros obyektlarining katta birlikda saqlanishi, o'rganilishi va taqdim etilishi mumkin bo'ladi, shu bilan davlatning madaniyatini rivojlantirishda katta qo'llab-quvvat beriladi.

Kadastr tizimining zamonaviy texnologiyaga asoslangan holda avtomatlashtirilgan bo'lishi, barcha ishlar yuqori ilmiy va amaliy darajada kompyuterlarda bajarilishi kerak. Kadastr tasvirlovlarini chizishda aerofotogrammetriya, fotogrammetriya va ortofoto xaritalaridan, raqamli xaritalardan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Maqolada "Madaniy meros obyektlari davlat kadastrining raqamli xaritasini tuzish" mavzusi keltirilgan. Bu mavzuda davlat kadastrining obyektlarini tashkil etish, ularning ma'lumotlarini jamlash va raqamli xarita shaklida tasvirlash jarayonlari bayon qilingan. Davlat kadastrining obyektlarini tuzishda GIS dasturlari va qo'shimcha texnologiyalar ishlatiladi. Maqola davlat kadastrining obyektlarini tashkil etish va ularning ma'lumotlarini raqamli xarita shaklida keltirish jarayonlarini asosiy qadamlarini ta'riflaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alimov R.K., Berkinov B.B., Kravchenko A.N., Xodiyev B.Y. Ko'chmas mulkni baholash. O'quv qo'llanma. - T<: «Fan». 2005.
2. Bobojonov A. R., Raxmonov K., Gofurov A.J. Yer kadastr. O'quv qo'llanma. «Yangi asr avlodi*». — T.: 2002.
3. Bobojonov A-R., Raxmonov K.R. va boshqalar. Davlat kadastrlari asoslari, Ma'ruzalarto'plami. T.f TIMU, 2006.
4. Babajonov A.R., Raxmonov Q.R., G'ofirwA, «Yer kadastr*. Darslik. - T.TIMI. 2008
5. Babajanov A.R., Ro'zibayev S.B. Aholi punktlari yeriari kadastr. -T.: «Tafakkur». 2011.
6. Жораев Д.О., Ковалев И.В. Городской и земельный кадастр. Учебное пособие. — T.: TASI. 2004.

7. Nishonboev N. V. Davlat kadastrasi asoslari. O'quv qo'llanma. — T : TAQI. 2008.
8. Qurbonov E.Q, Bobojonov A.R, Raxmonov Q.R Yer kadastrasi asoslari — T.:TTESI 1999
9. R.D. To'ychiyev\-\d boshqalar. «Ko'chmas niulkni baholash asoslari». - T.: 2002.
10. Muborakov X.M., Axmedov S. Geodeziya va kartografiya. — T.: «O'qituvchi». 2002.
11. UbayduUayev X.M., Inogamova M.M. Turarjoyva jamoat binolarini loyihalashning tipologik asoslari. — T.: «Vorisi-nashriyot». 2009.
12. Л. Аvezbayev, S.N Volkov. Ycrtuzishni loyihalash. Darslik—T.:Yangi asr avlodi 2004
13. www.colibri.ru
14. bolslK.ru
15. www,GIS.r
16. Babajanov A.R, Ro'zibayev S.B. Aholi punktlari yerlari kadastrasi. -T.: «Tafakkur». 2011
17. Жораев Д.О., Ковалев И.В. Городской и земельный кадастр. Учебное пособие. — T.: TASI. 2004.
18. Nishonboev N. V. Davlat kadastrasi asoslari. O'quv qo'llanma. — T : TAQI. 2008.
19. Qurbonov E.Q, Bobojonov A.R, Raxmonov Q.R Yer kadastrasi asoslari—T.:TTESI,1999
20. R.D. To'ychiyev\-\d boshqalar. «Ko'chmas niulkni baholash asoslari». - T.: 2002.
21. Muborakov X.M., Axmedov S. Geodeziya va kartografiya. — T.: «O'qituvchi». 2002.
22. UbayduUayev X.M., Inogamova M.M. Turarjoyva jamoat binolarini loyihalashning tipologik asoslari. — T.: «Vorisi-nashriyot». 2009.
23. Л. Аvezbayev, S.N. Volkov. Ycrtuzishni loyihalash. Darslik—T.:Yangi asr avlodi 2004